

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

אדריכלות ואמנות יהודית בימי בית שני, המשנה והתלמוד - 43523

תאריך עדכון אחרון 05-02-2025

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: ארכאולוגיה והמזרח הקרוב הקדום

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): פרופ' זאב וייס

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: zeev.weiss@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: שני, 12:00-13:00

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הקורס יעסוק בהכרת הממצאים המאפיינים את האדריכלות והאמנות היהודית בתקופת בית שני, בתקופה הרומית, ובשלהי העת העתיקה, ובשינויים שחלו בה לאורך הזמן. נעמוד על כמה מבעיות המחקר ונכיר חלק מהגישות הקיימות בספרות המחקר הנוגעות בלימוד אמנות היהודית העתיקה. כמו כן נברר גם את מקומה של האמנות והיקף השפעתה על חיי התרבות, החברה והדת בקרב החברה היהודית, בארץ ובתפוצה.

מטרות הקורס:

הקורס יעסוק בהכרת הממצאים המאפיינים את האדריכלות והאמנות היהודית בתקופת בית שני, בתקופה הרומית, ובשלהי העת העתיקה, ובשינויים שחלו בה לאורך הזמן. נעמוד על כמה מבעיות המחקר ונכיר חלק מהגישות הקיימות בספרות המחקר הנוגעות בלימוד אמנות היהודית העתיקה. כמו כן נברר גם את מקומה של האמנות והיקף השפעתה על חיי התרבות, החברה והדת בקרב החברה היהודית, בארץ ובתפוצה.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים להגדיר את התמורות שחלו באמנות ובאדריכלות היהודית למן ימי הבית השני ועד שלהי התקופה הביזנטית ולהסביר כיצד תמורות היסטוריות ודתיות השפיעו על האדריכלות והאמנות ומשתקפות בממצא. הסטודנטים יוכלו לזהות ממצאים ואתרים מרכזיים ויוכלו להגדיר את הגישות הפרשניות המרכזיות של המחקר המודרני לממצאים שונים

דרישות נוכחות (%) :

80

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

1. מבוא - הגדרת הנושא
2. אדריכלות, אמנות והקפדה על טהרה בימי הבית השני
3. בית המקדש של הורדוס
3. בתי הכנסת בימי הבית השני
5. קברים וקבורה בשלהי ימי בית שני
6. בתי הכנסת בתקופה הרומית ובשלהי העת העתיקה - מבעיות המחקר
7. אמנות ואמנות הדמות - בתי כנסת בגליל ובגולן
8. אמנות הפסיפס בבתי הכנסת העתיקים, סמלים ומשמעותם
9. חידושים במחקר - בתי הכנסת בציפורי, חורבת חמאם וחוקוק
10. קבורה יהודית בשלהי העת העתיקה - אדריכלות ואמנות
11. בתי הכנסת מן התפוצה

12. דורא אירופוס
13. אדריכלות, אמנות, ואמנות הדמות במרחב היהודי - סיכום

חומר חובה לקריאה:

1. מבוא - הגדרת הנושא

L. I. Levine, *Visual Judaism, Historical Contexts of Jewish Art*, New Haven and London 2012, 1-9

2. אדריכלות, אמנות והקפדה על טהרה בימי הבית השני

(א) ה' גבע ואחרים, 'ירושלים: בתי מגורים מימי הורדוס', א' שטרן (עורך) האנציקלופדיה החדשה לחפירות ארכיאולוגיות, ירושלים 1992, כרך 2, 649-655.

(ב) ר' רייך, מקוואות טהרה בתקופה הבית השני ובתקופות המשנה והתלמוד, ירושלים תשע"ג, 19-70.
(ג) Y. Magen, 'Second the during Industry Vessel Stone the of Center a as Jerusalem', *Ancient Jerusalem Revealed*, Jerusalem 2000, Temple Period', H. Geva. (ed.), 244-256

3. בית המקדש של הורדוס

(א) י' ל' לוי, 'בית המקדש בירושלים: תיאורי יוסף בן מתתיהו ומקורות אחרים', קתדרה, 77 (תשנ"ו), 3-16.

(ב) א' פלג, 'הסטיו המלכותי בהר הבית: הצעת שחזור', ד' עמית ואחרים (עורכים), חידושים בארכיאולוגיה של ירושלים וסביבותיה, ירושלים תשע"ב, 38-51.

4. בתי הכנסת בימי הבית השני

(א) א' נצר, 'בתי הכנסת מימי הבית השני על פי הממצא הארכאולוגי ולאור המקורות', י' בן אריה וא' ריינר (עורכים), וזאת ליהודה: מחקרים בתולדות ארץ ישראל ויישובה מוגשים ליהודה בן פורת, ירושלים תשס"ג, 195-208.

(ב) L. I. Levine, *The Synagogue Ancient The :Synagogue Ancient The :Synagogue Ancient The*, New Haven 2005, 45-80

(ג) ז' וייס, 'שולחן האבן ממגדלה ומקומו בגיבוש הריהוט הליטורגי של בית הכנסת העתיק', בתוך: R. Brody et al. (eds.), *A Vision of the Days, Studies in Early Jewish History and Historiography in Honor of Daniel R. Schwartz*, Leiden 2024, 699-725 (Hebrew)

5. קברים וקבורה בימי הבית השני

(א) ע' קלונר וב' זיסו, עיר הקברים של ירושלים בימי הבית השני, ירושלים תשס"ג, 15-65.

(ב) ר' חכלילי, 'התמורה במנהגי הקבורה בשלהי תקופת הבית השני לאור חפירות בין העלמין ביריחו', א' זינגר (עורך), קברים ונוהגי קבורה בארץ-ישראל בעת העתיקה, ירושלים תשנ"ד, 173-189.

6. בתי הכנסת בתקופה הרומית ובשלהי העת העתיקה - מבעיות המחקר

(א) ד' עמית, 'מורה נבוכי הזמן: על תיארוך בתי הכנסת העתיקים', קתדרה 124 (תשס"ז), 6-12.

(ב) ג' מגנס, 'מתי נבנו בתי הכנסת הגליליים?', קתדרה 101 (תשס"ב), 39-70.

(ג) ג' פרסטר, 'האומנם מהפכה בתיארוך בתי הכנסת בגליל?', י' ל' לוי (עורך), רצף ותמורה, יהודים

ויהדות בארץ ישראל הביזנטית-נוצרית, ירושלים תשס"ד, 526-529.

7. אמנות ואמנות הדמות – בתי כנסת בגליל ובגולן
 א) R. Hachlili, *Art and Archaeology-Synagogues Ancient and Discoveries New*,
Current Research, Leiden 2013, 223-249
 ב) ר' עמיר, 'הסגנון ככלי לתיארוך: תיארוך יחסי של בתי הכנסת בגולן', קתדרה 124 (תשס"ז),
 29-50.

8. אמנות הפסיפס בבתי הכנסת העתיקים, סמלים ומשמעותם
 (א) R. Art and Archaeology – Synagogues Ancient, Hachlili and Discoveries New :
 Current Research, Leiden 2013, 251–276
 (ב) ג' פרסטר, 'גלגל המזלות בבתי הכנסת ומקורותיו האיקונוגראפיים', ארץ ישראל יח (תשמ"ה),
 380–391.

9. חידושים במחקר – בתי הכנסת בציפורי, חורבת חמאם וחוקוק
(א) ג' מגנס ואחרים, 'סיפורי המקרא ברצפת הפסיפס של בית הכנסת בחוקוק: דו"ח ביניים לעונות 2011-2017', קדמוניות 156 (2018), 66-83.
(ב) Z. Weiss, 'Art Mosaic Synagogue Interpreting: Reality Virtual .vs Visual', R.
Bonnie, R. Hakola, and U. Tervahauta (eds.), *The Synagogue in Ancient Palestine: Current Issues and Emerging Trends*, Göttingen 2021, 339-354

10. קבורה יהודית בשלהי העת העתיקה - אדריכלות ואמנות
(א) נ' אביגד, בית שערים, החפירות הארכאולוגיות בשני"ג-תשי"ח, ג, ירושלים תשל"ב,
190-195.
(ב) M. Aviam and D. Syon, 'Galilee in Ossilegium Jewish', Rutgers .V.L (ed) What
Athens Has to Do with Jerusalem, Leuven 2002, 151-187
(ג) ז' וייס, 'השפעות נכריות על הקבורה היהודית בגליל בתקופת המשנה והתלמוד', ארץ ישראל כה
(תשנ"ו), 364-356.

11. בתי הכנסת בתפוצה
 א. ל. I. Levine, *The Ancient Synagogue: The First Thousand Years*, 2nd ed., New Haven 2005, 250–286, 299–302
 ב. Y. Demirci, 'Overview An: Minor Asia in Synagogues', I. L. Levine, Z. Weiss and U. Leibner (eds.), *Ancient Synagogues Revealed 1981–2022*, Jerusalem, 2023, 267–271

12. דורא אירופוס
(א) א' ל' סוקניק, בית הכנסת של דורא אברופוס וציריו, ירושלים תש"ז, עמ' לה-קי
(ב) L. I. Levine, *Judaism Visual, Art Jewish of Contexts Historical*, and Haven New, London 2012, 97-118

13. אדריכלות, אמנות, ואמנות הדמות במרחב היהודי – סיכום
(א) נ' אביגד, בית שערים, החפירות הארכאולוגיות בשנים תשי"ג-תשי"ח, ג, ירושלים תשל"ב,
201-208.
(ב) י' שטרן, 'אמנות הדמות בהלכה בתקופת התלמוד', ציון סא (תשנ"ו), 397-419.
(ג) L. I. Levine, 'Why Did Jewish Art Flourish in Late Antiquity?', C. Hezser and U. Leibner (eds.), *Jewish Art in Its Late Antique Context*, Tübingen 2016, 49-74.

חומר לקריאה נוספת:

מרכיבי הציון הסופי :
מבחן בכתב % 100

מידע נוסף / הערות:
חובות נוספות בקורס
נוכחות והכנת הביבליוגרפיה במהלך הקורס
יום סיור בגליל חובה